

EL CERCLE D'OBRRERS CATÒLICS D'INCA (1900-1910)

PERE FULLANA PUIGSERVER

INTRODUCCIÓ

Els Cercles d'Obrers Catòlics es convertiren, durant el darrer quart del segle XIX, en la principal iniciativa social del catolicisme mallorquí. Tal i com hem exposat en altres ocasions (1), aquestes entitats tenien primordialment una quàdruple finalitat: religiosa, instructiva, mutual i social. Eren, per tant, associacions confesionals, de socors mutus i tenien la pretensió d'oferir respostes socials, econòmiques, culturals, recreatives i pedagògiques. Eren eixos de recristianització i societats destinades a donar suport en casos de malaltia i defunció; però ben aviat s'haurien transformat en entitats d'oci controlat. Els jocs recreatius i el teatre es convertiren, ja durant el segle XIX, en les ofertes més generalitzades, de tal manera que fàcilment foren considerats com a cafès o casinos catòlics. La seva incidència social fou molt limitada enfront d'altres societats mutualistes, polítiques, recreatives o obreristes, però tingueren una rellevància considerable com associacions vocacionalment laiques, tot i que foren controlades pel clergat local.

El 1900, quan es fundà el Cercle d'Obrers d'Inca hi havia altres tres cercles a Mallorca (Palma, Manacor i Llucmajor) i no s'havia aconseguit popularitzar aquest model de propaganda i acció social del catolicisme a la resta de poblacions de l'illa. El bisbe Jacint Maria Cervera, el 1887 i 1888, ho havia intentat, però gairebé sense èxit. El 1889, s'havia fundat el cercle de beneficència d'Inca, que tenia les mateixes característiques formals que els Cercles d'Obrers Catòlics. En canvi, durant el primer decenni del segle XX, a més del d'Inca, es creà el Centre Catòlic, de Miro (1904) i gràcies a l'impuls del bisbe Pere Joan Campins, el 1907, s'orga-

1. Cfr. FULLANA, Pere, *El catolicisme social a Mallorca (1877-1902)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1990, pp. 194-5

nitzaren a gairebé totes les parròquies de Mallorca (2). Malgrat aquesta prolifera-ció, els Cercles de Palma, Manacor, Lluçmajor i Inca foren els que tingueren una durada més llarga. El de Palma durà fins el decenni de 1970, mentre el d'Inca, sembla que s'hauria dissolt entorn a 1958.

Només per tots aquests motius ja seria suficient per a justificar la història del cercle d'Obrers Catòlics, d'Inca. L'abundant documentació de l'entitat -de la qual únicament n'hem feta servir una part (3)- fa possible que poguem atrevir-nos a estudiar el seu desenvolupament i peculiaritats. En aquesta ocasió no ens interes-sa tant un estudi general de la influència d'aquestes entitats en el context de Mallorca, tal i com hem fet en els estudis esmentats anteriorment, sinó situar-lo en l'espai concret de la ciutat mateixa d'Inca. El Cercle d'Obrers Catòlics de la localitat, conjuntament amb totes aquelles iniciatives de propaganda i acció catòlica de la població, obeeix a la necessitat d'adaptar l'Església local a la societat moderna. Inca viu un procés de desenvolupament econòmic i ideològic, ple de tensions i de dialèctiques, en el qual els sectors confessionals en seran actors, encara que no sempre protagonistes. Francesc Rayó, el 1901, referí que la principal finalitat del Cercle era combatre la impietat, difondre i promoure la resignació als obrers, i la justícia i la caritat als patrons. En conseqüència, es tractava d'una proposta de combat catòlic, amb una composició netament interclassista.

Ja hem vist, que el Cercle durà 58 anys, això no obstant, en aquesta ocasió, només analitzarem els deu primers anys de l'entitat (des de 1900 fins a 1910), com un avanç d'un estudi global que estam duent a terme i que pensam publicar pròxi-mament.

1. LA FUNDACIÓ DEL CERCLE, AL1900

La primera reunió, per fundar el Cercle, tengué lloc el 2 de maig de 1900, a la sagristia del convent de Sant Francesc, probablement convocada per Miquel Duran Saurina. El disseny originari de la societat es fonamentava en la propagació de la fe, la instrucció, l'auxili mutu i el lleure. Encapçalats per Miquel Duran, 42 socis fun-dadors crearen l'entitat. Hi eren presents els representants de les forces conserva-dores i confessionals de la població (5 fusters, 5 pagesos, 7 preveres, 3 estudiants, 2 escrivans, 2 sabaters, 2 gerrers, 2 professors, un teixidor, un botiguer, un impres-sor, un fotògraf, un pintor i un fabricant). Probablement, la incidència que estava assolint a Inca la societat de resistència, El Desarrollo del Arte, de fusters, fou un

2. Cfr. FULLANA, Pere, *El Moviment Social a Mallorca (1875-1912)*, Publicacions de L'Abadia de Montserrat 1994, pp. 489-512

3. Bàsicament només hem utilitzat tres llibres d'actes: Libro de Actas de la Junta Directiva 1900-1907 (=Junta Directiva I); Libro de Actas de la Junta Directiva 1907-1945 (=Junta Directiva II); Libro de Actas de las Sesiones Generales 1900-1911 (=Sesiones Generales I)

dels detonants que provocà aquella creació (4). Entre els fundadors, a més de Duran, que havia exercit de fuster, hi havia alguns mestres de fuster, com ara Miquel Ferragut.

Immediatament, es creà una junta directiva provisional, presidida per Miquel Duran (5), que inicià la configuració estatutària de la societat. S'iniciaren les gestions per redactar un reglament i s'intentà el lloguer d'un local social. A la sessió general de setembre de 1900, es comunicava als socis l'aprovació de la societat per part del bisbe Pere Joan Campins i del Governador Civil (6). La primera reunió de la junta directiva provisional es dugué a terme el 31 de juliol i dedicaren l'estiu a les gestions preparatòries. El reglament fou aprovat el novembre de 1900. Miquel Duran s'havia encarregat directament de la redacció (7) seguint el model del reglament dels Cercle d'Obrers Catòlics de Palma (8) i el reglament tipus que havia divulgat el jesuïta Antoni Vicent (9).

Els promotors tenien pressa per inaugurar de forma solemne el Cercle. Després d'haver llogat un local social, del qual parlarem més endavant de forma més extensa, es proposaren dur a terme l'acte inaugural el 14 d'octubre de 1900 (primera fira d'Inca). Aquest esdeveniment coincidia amb l'inici de la publicació del setmanari *El Heraldo de Inca*, que es feia eco d'aquell esdeveniment, ja en el primer número (10). El seu director, Pere Antoni Pieras, impressor, havia estat un dels socis fundadors de l'entitat. La inauguració tengué, sobretot, un caràcter literari. Una comissió havia escollit els representants de la cultura a Inca i els convidats de fora.

A la sessió general de 23 de desembre de 1900, s'elegí la primera junta directiva, que era gairebé la mateixa del 31 de juliol.

2. ORGANITZACIÓ DEL CERCLE (1900-1910)

Ja hem vist que el novembre de 1900, s'aprovà el primer reglament. Aquest tengué vigència durant els sis primers anys de vida del Cercle, ja que a la sessió general del primer de maig de 1906, s'aprovà la seva reforma. Així, el 16 de desem-

4. Cfr. DURAN, LI., Comentari biogràfic, a DURAN SAURINA, M., Poesies, Inca 1982, p. 13: «Tot pensant en els estralls que feia entre els humils l'obrerisme anarquitzant de fi de segle va fundar el Cercle d'Obrers Catòlics»

5. Sobre Miquel Duran: Cfr. SEGUÍ, G., Miquel Duran Saurina, Gran Enciclopedia de Mallorca (GEM), 4, 360-1

6. Cfr. Sesiones Generales I: 2 setembre 1900

7. Cfr. Reglamento del Circulo de Obreros Católicos de Inca. Sociedad de socorros mutuos, Tip. Sastre y Pieras, Inca 1900

8. El reglament del Cercle de Palma, havia estat aprovat el 1886. Cfr. FULLANA, Pere, El catolicisme social ... 130-132; Reglamento del Circulo de Obreros Católicos de Palma, Palma 1887

9. El Pare Antoni Vicent havia estat un dels principals propagandistes dels Cercles d'Obrers Catòlics a l'Estat espanyol, des del decenni de 1870. Cfr. SANZ DE DIEGO, R., El P. Vicent: 25 años de catolicismo social en España (1886-1912), Hispania Sacra 67(1981) 323-372

10. «El domingo pasado tuvo lugar en esta ciudad la inauguración del Circulo de Obreros Católicos de la cual daremos cuenta en el próximo número» *El Heraldo de Inca*, 18 octubre 1900

bre de 1906, s'acordà la impressió i l'edició de 500 exemplars. A partir de llavors, els nous socis havien de comprar un exemplar.

La societat s'organitzava entorn a la junta directiva i a les juntes generals. La primera es reunia sovint setmanalment; mentre que es convocaven juntes generals generalment de forma mensual. La junta directiva era composta per 12 membres: consiliari, president, vice-president, secretari, vice-secretari, tresorer, vice-tresorer, bibliotecari i quatre vocals. Anualment, en general l'última setmana de desembre, es renovava la meitat de la junta.

Presidents:

Miquel Duran i Saurina (fuster, fundador)	1900-1901
Miquel Riutort Arbós (professor, fundador)	1902-1903
Miquel Ferragut Ramis (fuster, fundador)	1904-1905
Bartomeu Bestard Vidal (propietari)	1906-1907
Bartomeu Fiol Colom (teixidor, fundador)	1908-1909
José González Pages (militar)	1910

Consiliaris:

Pere Joan Beltran	1900-1903
Francesc Rayó	1903-1908
Tomàs Mora	1908

La junta directiva nomenava les comissions que de forma conjuntural duien a terme algunes tasques de la societat, com ara organitzar les festes dels patrons, vetllades literàries, etc. Elegia, també, el jurat que havia de decidir sobre els conflictes que poguessin sorgir, especialment respecte al mutualisme.

Durant els primers anys les reunions de la junta directiva eren prou intenses. Generalment, es tractaven la majoria dels assumptes relacionats amb la societat, donat que aquest era, sobretot, el seu òrgan de gestió. En canvi, els darrers anys es va constatant un major formalisme. El consiliari controlava els aspectes religiosos, les comissions s'encarregaven d'organitzar els actes culturals i el teatre era gestionat pels empresaris, així la Junta directiva es limitava gairebé a concedir les altes i baixes de la societat.

3. ELS SOCIS

Ja en el reglament de 1900, existeixen quatre tipus de socis: honoraris, eventuais, numeraris i protectors. Els primers, eren nomenats per la junta directiva i ratificats per la junta general. Es donà aquest títol a algunes persones rellevants que intervingueren en vetllades literàries (Miquel Costa i Llobera, Antoni Maria Alcover, Miquel Ferrà, etc.) o alguns destacats activistes en el si del Cercle. Això no obstant,

aquests socis no apareixen registrats en els llistats de l'entitat. Quant als protectors, entre 1900 i 1910, Miquel Pieras en comptabilitzà 54 (11). Eren preferentment clergues, propietaris, industrials i professionals lliberals. Aquest grup també mantingué la seva pròpia dinàmica, alguns passaven de numeraris a protectors i viceversa. Dels 42 socis fundadors, 10 es varen inscriure com a protectors (3 clergues, 4 propietaris, 2 escrivans i un professor). El 1904, n'hi havia 10; el 1908, 27, i el 1909, 29. Quant als socis numeraris, sempre foren majoria i eren els que gaudien de tots els serveis mèdics de la societat. dels 42 socis fundadors, 32 s'inscriviren com a numeraris. Els eventuais, en canvi, únicament pagaven una quota per a poder participar de les activitats de la societat. El 1908, s'incorporà la categoria de socis coparticipants.

Seguint les fonts documentals de la societat és difícil poder parlar amb exactitud del número de socis, de les altes i de les baixes que hi havia puntualment, tot i que es tractava d'una mutualitat i existia un rigor de comptabilitat a l'hora de cobrar les quotes mensuals i poder pagar les baixes mèdiques i les defuncions, no sempre es dugué una comptabilitat molt precisa.

Miquel Pieras, en el treball esmentat, ofereix les fitxes de 657 socis donats d'alta, entre 1900 i 1910. això no obstant, afirma que no hi ha precisió respecte de les baixes. De la comparació entre les actes de la junta directiva, que aprova les altes i baixes, i de les juntes generals també es conclou la manca d'exactitud i precisió (12). Les dades no concorden gairebé mai. Hom té la impressió que a les juntes generals sempre s'intentava donar una imatge positiva i de progrés, especialment per a no desanimar als socis mateixos.

Número de socis	Junta directiva	Junta general
1900	95	-
1901	176	-
1902	200	-
1903	191	-
1904	203	-
1905	230	-
1906	289	-
1907	328	231
1908	350	256
1909	375	281
1910	389	264

11. Cfr. PIERAS; M.; El moviment social a Inca (1886-1920). El cas del Cercle d'Obrers Catòlics. Treball de curs inèdit, 1992

12. En el llistat apareixen molts de noms repetits, sobretot perquè es donaven de baixa i després es tornaven incorporar. Aquest fet també obstaculitza el rigor del número.

Segons aquestes dades el número de socis, el 1910, no arribava ni al 50% dels que s'havien inscrit a l'entitat al llarg d'aquest decenni. Això no obstant, els balanços anuals sempre són positius. Seguint les estadístiques d'inscripció, els millors anys foren 1900 i 1906, amb un centenar d'altres, mentre que els anys de menys inscripcions foren 1903, 1908 i 1909. La majoria de les baixes eren per manca de pagament i en conseqüència obligats per la junta directiva.

De l'estudi rigorós de les professions dels integrants del Cercle, entre 1900 i 1920, tal i com ha estudiat Miquel Pieras, se'n pot deduir una composició bàsicament obrera i pagesa (20,1% pagesos, 10,9% sabaters, 10,7% fusters, 15,6% altres professions), mentre que tenia un component de preveres (4,8%), propietaris (5,2%) i professionals lliberals (7,0%). Només a partir d'aquestes dades es pot deduir l'existència de menestrals i obrers, propietaris i pagesos, però hi manca la petita burgesia emergent. El catolicisme encara continuava vinculat als petits propietaris agrícoles, als cacics locals i a la realitat dels petits tallers (fusters i sabaters, sobretot), més que a la realitat de conflictivitat social de les petites fàbriques locals.

4. EL LOCAL SOCIAL

El local social era un element indispensable per a la cohesió social del grup. Era important per a la convivència diària, com a lloc de lleure, de lectura dels periòdics, per a les reunions i per a l'administració del Cercle.

El primer local que s'intentà llogar estava situat en el carrer de la Rectoria, i era propietat del Sr. Ferrer (Raca). El Cercle estava disposat a pagar un lloguer de 40 pessetes mensuals, però el contracte no es dugué a terme. També fracassaren els intents de llogar Sa Travessa, de Nicolau Siquier. Al final es llogà un local d'Antoni Truyols, a la plaça Verge de Lluc, amb un contracte de 30 pessetes mensuals, per tres mesos. La societat només comptava amb 60 socis i no es podia comprometre a més.

Respecte al primer local, a la Plaça Verge de Lluc, al president, secretari, bibliotecari, tresorer i primer vocal foren els encarregats de moblar-lo. El primer conserge fou Bartomeu Beltran (13) i tenia l'obligació de mantenir obert el local tots els dies i havia de tenir cura de que es guardassin les normes internes sobre el joc i la convivència (14), a més de cobrar les quotes mensuals als socis. Fou cessat el mes d'octubre de 1905 i substituït per Esteban Calderon (15).

L'obertura del local es proposa (14 d'octubre de 1900) coincidint amb la primera fira d'Inca. En la primera sessió general (2 setembre de 1900) es constata que, per manca de fons no s'havien pogut pagar tots els mobles. Miquel Esteve,

13. Junta Directiva I: 4 juliol 1900. Es tracta probablement de Bartomeu Beltran Martorell, teixidor, soci numerari des del 21 de maig de 1900.

14. Ibid., 5 juliol de 1900

15. Ibid., 15 octubre de 1905

Miquel Ferragut, Miquel Duran i Miquel Riutort havien deixat coses a compte, i altres havien regalat també alguns detalls. Es nomenà una comissió literària, de nou membres, que havien de convidar els representants de la cultura d'Inca i una sèrie de personatges rellevants de la cultura i de l'Església de Mallorca.

El 1901 mateix, Miquel Duran i Miquel Ferragut foren encarregats per la Junta Directiva per negociar un nou contracte del local social, després d'aprovar la junta general l'ampliació i les reformes que es proposaren. Estaven disposats a pagar un lloguer de 35 pessetes mensuals (16). La comissió es reuní amb el propietari, per negociar l'ampliació, però aquest només accepta les reformes a canvi d'un llarg contracte per part de l'entitat.

Com a conseqüència de la impossibilitat d'adaptar el local a les necessitats del Cercle, es començà a negociar un nou local social. Duran, Pujadas i Ferragut foren els encarregats de l'ampliació del local i de negociar el canvi de local. S'intentà, sense èxit, llogar el local de la Unió Inquense (17). Posteriorment, el president Miquel Riutort fou comissionat (18), per negociar el lloguer d'un edifici que Domingo Alzina construïa al carrer del Palmer, cantonada amb «Mesones» (avui Hostals). Es nomenà (19), una comissió per inspeccionar la casa. Es decidí el canvi en junta directiva (20 febrer de 1902), i només mancava la ratificació de la Junta General, que acceptà la proposta. El canvi de local social es proposa pel dia 28 d'abril de 1902. Domingo Alzina fou nomenat soci honorari (20).

El mes de maig es compraren 100 cadires, lires per l'enllumenat i taules pel joc (21).

Al començament de 1902, el Cercle comptava amb 176 socis i es necessitava un centre de reunió que permetés mantenir-hi un petit cafè, taules per a jocs i un petit teatre que es volia muntar. Pel manteniment del bidell, s'aconseguí una expedició de tabac (22) i se l'alliberà del cobrament de les quotes del socis. Per això, s'encarregà el Sr. Rotger, cabo retirat de la guàrdia civil.

El 1906, es va acordar treure 20 pessetes mensuals per a amortitzar els deutes contrets per a l'adquisició de part del mobiliari necessari de la societat (23). Però aquell mateix any, la societat es torna a mudar de local social. Ja el Juliol de 1906, Domingo Alzina Jaume va arrendar l'edifici del carrer Bruy cantonada dels àngels, per sis anys, a 45 pessetes mensuals, amb un contracte que només es

16. Junta Directiva I: 12 setembre de 1901

17. Ibid., 21 octubre de 1901; Sesiones Generales I: 3 novembre 1900. La societat recreativa Unió Inquense havia estat fundada el 1899. El 1900, comptava amb 250 socis. Disposava d'un local social amb teatre. Sembla que aquesta entitat, el 1901, estava a punt de la dissolució. Cfr. PIERAS, M. MARQUES, M., Temps lliure i oci a Inca i Alaior. Comparacions de dues societats industrials (finals del s. XIX-1936) (publicada en aquest mateix volum)

18. Ibid., 20 gener de 1902

19. Junta Directiva I: 6 de febrer de 1902; Sesiones Generales I: 2 febrer 1902

20. Ibid., 23 abril 1902: es decidí el canvi. Sobre el contracte d'arrendament: Ibid., 5 juny de 1902

21. Sesiones Generales I: 25 maig 1902

22. Junta Directiva I: 7 agost de 1902

23. Ibid., maig 1906

podria rescindir de mutu acord o per dissolució de l'entitat. El Cercle s'havia d'en-carregar de la conservació de l'edifici i quan s'acabés el contracte s'havien d'avisar amb tres mesos d'antelació (24).

El 1907, segurament coincidint amb l'adquisició del nou local, Pedro Campins substituï Miquel Ramis com a bidell de l'entitat. Ja durant els anys següents, es compraren cadires, una estufa, un rellotge, i altres elements necessaris per a la vida quotidiana (25). El local es condiciona per a fer més atractiva la societat i més còmoda per als associats.

5. ACTIVITATS DEL CERCLE DURANT EL PRIMER DECENNI

5.1 Religioses

Tot i que els Cercles d'Obrers aparenten tenir una funció preferentment social, en realitat eren obres confessionals destinades, sobretot, a preservar els sectors populars de les influències laïcitzants. Des de la funció, el Cercle intentà plantar cara a la realitat d'indiferència religiosa que es començava a constatar a Inca. Francesc Rayó, el 1901, es lamentava que a la ciutat augmentés la irreligiositat, la indiferència i l'apostasia de la fe. Aquest fet es constata amb l'augment de societats burgeses i obreres a la localitat. Per aquest motiu, ben aviat s'expulsà del Cercle a aquells que també estaven afiliats a societats condemnades per l'Església. Només podien esser socis els catòlics, apostòlics i romans, és a dir, aquells que estaven disposats a assumir els deures de la pràctica religiosa i ser apòstols de la propaganda catòlica. El consiliari tenia en la societat un paper de primer ordre i, de fet, era qui presidia les sessions de la junta directiva i les generals. La seva missió era vigilar l'estricta compliment del reglament, dirigir l'ensenyament religiós, censurar les conferències i les obres de teatre.

La finalitat religiosa del Cercle s'havia de dur a terme preferentment en tres eixos: la celebració anual de tres comunions generals, els exercicis espirituals i la commemoració de la festa dels patrons (Sagrada Família).

Des del primer moment sembla que va haver-hi problemes pel nomenament del consiliari. El 28 d'agost de 1900, encara no havia estat designat, tot i que, com hem vist, des de la fundació, n'eren socis una colla de capellans. Una comissió s'encarregà de parlar amb el rector i soci Bernardí Font, per dur a terme la designació. Andreu Jaume, fou nomenat per Pere Joan Campins, però no acceptà el càrrec (26). Després es proposà a Pere Joan Beltran (27).

24. Ibid., juliol 1906; Sesiones Generales I: 17 abril de 1906 es donaren a conèixer les negociacions; l'1 de maig es va facultar a la junta directiva per a comprar els mobles.

25. Junta Directiva II: 15 febrer 1908; 27 desembre 1908; 21 gener 1909

26. Cfr. Junta Directiva I: Acta 5. Es feu soci el 14 d'abril de 1904

27. Cfr. Ibid., Actes 9 i 10. Era un dels socis fundadors

A la sessió general de primer de novembre de 1901, el consiliari va fer una plàtica sobre la bona educació dels socis, la freqüència dels sagraments i la prohibició dels jocs de cartes. El desembre de 1903, dimití el consiliari i fou nomenat Francesc Rayó (28).

Ja hem vist que la principal fita religiosa del Cercle era la festa dels patrons, que sovint anava acompanyada d'una vetllada cultural o literària. El 17 de novembre de 1901, se celebrà a l'església de Santa Maria la Major. Hi hagué completes, amb sermó de Miquel Costa i Llobera i comunió general a les vuit del matí (29). La vetllada literària tengué com a acte cabdal una conferència del capellà inquer Francesc Rayó (30). Tot i que no estava vinculat directament amb el Cercle, tenia un paper rellevant en la vida social de la localitat. Des del mes de juny de 1901, era el director del setmanari *El Heraldo de Inca* (31). El novembre de 1902, hi hagué també una vetllada literària, amb motiu de la festa de la Sagrada Família (32). Per a la festa es convidà la Capella de Binissalem, a la qual s'havia de pagar el tren i la fonda (33). A la festa de 1903, hi hagué sermó de Tomàs Mora que, des de 1902, era sots-secretari del Cercle i després assumiria sempre tasques en la junta directiva fins que, el 1908, fou nomenat consiliari (34). Hi hagué, també, una vetllada literària. Per aquella ocasió, s'acordà organitzar un cor de seglars catòlics, donant la direcció a Miquel Duran. El setembre de 1904, s'organitzà la festa dels patrons, com era costum (35). El febrer de 1905 s'acordà celebrar la festa de la societat pel Patrocini de Sant Josep, i es crearen unes comissions per a la festa (36).

Així, la commemoració de la Sagrada Família, se celebrà el 14 d'abril de 1905 (37). Aquesta festa se celebrà tots els anys, tot i que no sempre en quedà constància d'una forma rellevant. El 1909, amb motiu de la festa dels patrons, predicà el panegíric de Pere J. Cerdà (38), franciscà, i hi hagué una vetllada literària (39). El

28. Es feu soci el gener de 1904. Sobre F. Rayó, cfr. QUETGLAS, J., *El reverendo D. Francisco Rayó Brunet, arcipreste, hijo ilustre de Inca*, Impr. Duran, Inca 1944; CIFRE, R., *Dos-cents anys de vida parroquial a Pollença 1790-1990*, Pollença 1992, pp. 85-86

29. Junta Directiva I: 14 novembre 1901

30. Cfr. RAYÓ, F., *Conferència feta per ... en la solemne vetllada literària que celebrà el Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca dia 17 de novembre de 1901*, Impr. Sastre y Pieras, Inca 1902. En regalà 40 exemplars al Cercle. El que vol dir que ho publicà ell mateix. El Cercle n'envia un exemplar als obrers catòlics de Palma, Lluçmajor i Manacor (Junta Directiva I: 8 febrer 1902)

31. Cfr. *El Heraldo de Inca*, 27 juny 1901

32. Sobre la festa: Junta Directiva I: 25 setembre 1902; 6 novembre de 1902

33. Sobre aquesta vinguda cfr. *Ibid.*, 13 novembre i 20 novembre de 1902

34. Segons els llistats de socis del Cercle, Tomas Mora no s'hauria inscrit a la societat fins a 1906, als seus 27 anys.

35. Junta Directiva I: Setembre de 1904

36. Cfr. *Ibid.*, 25 abril 1905

37. *Sesiones Generales I*: 7 abril 1905

38. Al final de 1909, el Tercer Orde Regular de sant Francesc havia designat Per Joan Cerdà com a superior de la comunitat que s'acabava de fundar a Inca. Cfr. FULLANA, Pere, *el Moviment ... 403-6*; Cerdà Colom, Pere Joan, *GEM 3,366-7*; SASTRE, N., *Cien años de presencia de la TOR en España / Mallorca 1993/*

39. *Ibid.*, 18 novembre 1909

1910, el panegíric correspongué a Joan Quetglas (40). En la vetllada literària d'aquell any hauria intervingut el jove advocat Josep Font Arbós (41).

Anualment, el Cercle organitzava comunions generals. Una de les quals se solia celebrar amb motiu de la festa de la Sagrada Família. Les restants tenien lloc, a moments puntuals, com ara la peregrinació a Lluc, d'agost de 1902, conjuntament amb els congregants de Sant Lluís Gonçada. També, puntualment, s'organitzaven exercicis espirituals per als socis, com els que es dugueren a terme al gener de 1907 (42). Per a la formació religiosa es feien conferències dominicals durant la quaresma (1902) (43), o en altres moments de l'any (1906) (44), organitzades pel consiliari.

Els socis del Cercle participaren en les manifestacions religioses de caràcter local. Així, el vicari Guillem Pujades, notificà al Cercle que l'11 de maig de 1902 s'inaugurava la Creu del Puig del Minyo i que el Cercle hi fos representat per una comissió (45). Anualment, el Cercle participava en la processó del Corpus, la societat responia amb les despeses de cera (46). Aquests esdeveniments, eren, a més, una forma d'exterioritzar la religiositat. Prengueren part, també, en l'homenatge a la Mare de Déu, el 1904, amb motiu del 50 aniversari de la definició dogmàtica de la Immaculada Concepció (47). El 1905, amb les forces catòliques d'Inca, prengueren part en la peregrinació al Puig d'Inca, pel 50 aniversari de la Immaculada Concepció (48).

Durant el primer decenni del segle XX, el Cercle es solidaritzà amb aquelles iniciatives confessionals que tenien com a finalitat la lluita contra la laïcització, en la defensa dels ordes religiosos i en defensa dels drets de l'Església. La junta directiva s'uní a les associacions catòliques de Mallorca, en la protesta i exposició contra els atacs als ordes religiosos a l'Estat espanyol (49), per part del Partit Liberal. Aquesta campanya provocà la reacció de la jerarquia i de les associacions catòliques que es mobilitzaren, acusant al Partit Liberal per les seves actituds anticlericals (50). El 1906, es nomena una comissió, composta pel president, tresorer i sots-secretari, per a participar en la reunió del Centre de Defensa Social, per protestar contra la Llei d'Associacions. S'adherí, també, a la Solidaridad Catòlica de Mallorca, constituïda per la Congregació de Seglars Catòlics de Palma (51). El

40. Joan Quetglas Prats (Inca 1877-Palma 1962). El 1906, s'havia llicenciat en teologia i era sots-secretari de Pere Joan Campins. Cfr. GEM (en vies de publicació)

41. Ibid., 27 novembre 1910. Josep Font i Arbós era vocal del Consell Diocesà de les Corporacions Catòlico-Obreres de Mallorca, que s'havia constituït l'abril de 1910

42. Junta Directiva I: 23 novembre 1906; Sesiones Generales I: 20 gener 1907

43. Cfr. Junta Directiva I: 13 febrer 1902

44. Cfr. les fetes per Francesc Rayó, Diario de Mallorca 6 junio 1906

45. Junta Directiva I: 23 abril 1902

46. Sesiones Generales I: 29 maig de 1904; 9 julio 1905; 10 junio 1906: 5 junio 1909

47. Ibid., 26 juny 1904; Diario de Mallorca 30 junio 1904

48. Sesiones Generales I: 2 octubre 1905

49. Cfr. Junta Directiva I: 1 maig de 1901

50. Cfr. PAYNE, S. G., El catolicismo español, Barcelona 1984, pp. 167-8

51. Sesiones Generales I: 2 diciembre 1906. Sobre aquesta campanya: FULLANA, Pere, El Moviment ... 380-386; 580-581

1909, quan s'inicia la federació d'associacions catòlico-socials de Mallorca, la junta directiva decidí prendre-hi part. Primer participaren en la Solidaritat d'Associacions Catòliques de Mallorca (52), entitat creada pels Seglars Catòlics, a través del seu òrgan El Seglar Catòlico. S'hi adheriren onze entitats. Però, el Consell Diocesà de les Corporacions Catòlico-Obreres no es constituí fins l'abril de 1910. Pedro Amer Sastre elegit per assistir a la primera Junta Diocesana de Cercles (53), que tengué lloc en el local del Cercle d'Obrers Catòlics de Palma (54). Aquell mateix any es decidia participar en les manifestacions catòliques contra la reobertura de les escoles laiques (55).

A més de l'element ritual i de combat, la religió era essencialment moralitzant. Així, es pretenia mantenir els bons costums, sobretot no blasfemar, i es lluità perquè en el local social de l'entitat no es jugués amb doblers. A més, hi havia la prohibició del joc en el local social durant el sermó i actes religiosos a la parròquia (56). El comportament i els modals dels afiliats eren controlats de forma estricta.

El local social del Cercle fou utilitzat per altres associacions catòliques. Així, el 1907, s'autoritza a Miquel Linàs perquè ocupés una sala del Cercle per a formar la Congregació Mariana, a Inca (57). Aquesta existia des de 1904, que era dirigida per Andreu Jaume (58), i el 1910 comptava amb 97 integrants de la secció major i 126 de la menor (59). Segurament, haurien existit bones relacions entre ambdues associacions confessionals.

5.2 Econòmiques: mutualisme i estalvi

A) Mutualisme

El mutualisme era una de les principals característiques del Cercle, tal i com apareix en el seu reglament de 1900. Durant la segona meitat del segle XIX, les societats mutualistes tingueren una rellevància especial als nuclis urbans (60). Aquestes societats oferien la prestació d'una pensió temporal als socis malalts, en substitució d'un jornal no guanyat. A Inca, La Constància, des de 1886, venia prestant aquest servei amb un prestigi gens menyspreable. Per aquest motiu, el Cercle d'Obrers Catòlics a penes podia competir amb aquella societat, però probablement tenia la intenció d'aglutinar uns sectors populars mancats, encara, de les

52. Junta Directiva II: 19 abril 1909

53. *Ibid.*, 15 abril 1910

54. En aquella reunió hi prengueren part representants de 29 cercles de Mallorca, quatre centres obrers i quatre caixes rurals, entre les quals hi era representada la d'Inca. Cfr. FULLANA, Pere, *El Moviment* ... 561-562

55. *Ibid.*, 29 gener 1910

56. *Ibid.*, 24 març 1901

57. *Ibid.*, I: 10 març 1907

58. Cfr. *Diario de Mallorca* 13 juliol 1904. N'eren els seus responsables Miquel Pujades Ferrer (advocat i president de la mateixa), Bartomeu Bestard, Antoni Prats Pellicer i Bartomeu Pujol Martorell

59. Cfr. *Catálogo general de las Congregaciones de Maria Inmaculada y San Luis Gonzaga establecidas en Mallorca*, Palma 1910, pp. 47-50

mínimes prestacions socials, A més, el mutualisme podia servir com a motiu per aconseguir afiliar els sectors catòlics, pagesos i obrers, reacis a l'afiliació a societats únicament mutualistes.

Des del començament, la societat proposà com a metges a Jaume Pujades i Sebastià Amengual Martorell. El primer no acceptà el càrrec. El segon sí, a canvi de quatre pessetes anuals per soci i la meitat de les operacions (61). Per altra banda, segons el reglament de 1900, els socis numeraris havien de cobrar una pesseta de subsidi en cas de malaltia (durant els 90 primers dies de baixa) i 50 cèntims, després d'aquest termini.

El maig de 1901 es crearen els visitadors (62), per a controlar als socis que estaven de baixa mèdica, perquè complissin els requisits. Més tard, es nomenà una comissió de seguiment (63). Al començament de 1902, el Col·legi de Metges obligà a les societats de socors mutus de Mallorca a complir una sèrie de normes, i a conseqüència d'això, la junta general (30 juny 1902) decidí donar dues pessetes diàries als malalts en lloc d'una. També es facultà a la junta directiva per atendre a les famílies dels socis en cas de necessitat. També, el maig de 1902, el Sr. Amengual, per no estar afiliat al Col·legi Oficial de Metges de Balears no pogué continuar com a metge de la societat. Es proposà al Sr. Llabrés, nebot de Miquel Duran. Així, Francesc Llabrés Fornés fou nomenat metge cirurgià el gener de 1903 (64).

El 1905, la junta general es lamentava que en sis mesos les despeses per a malalts ascendissin a 150 pessetes, sense comptar les despeses d'enterrament i funeral dels socis difunts (65).

El 1906, un grup de quinze socis demanà que es contractassin més metges ja que la societat només en tenia un i era insuficient per atendre a tots els socis (66). Davant la proposta, es decidí consultar els metges de la ciutat i proposar-los formar part de l'entitat. Però, l'octubre es proposà, finalment, oferir el càrrec a Sebastià Amengual (67).

Durant el primer decenni de vida del Cercle, l'edat mitjana dels socis era encara relativament baixa, les baixes no eren generalitzades i no suposa un nivell de grans despeses per a la societat. Les baixes mèdiques eren relatives i les defuncions mínimes. Donat que l'economia de la societat fou sempre molt limitada, haver de pagar dietes d'una forma desmesurada hagués suposat una autèntica

60. Cfr. FULLANA, Pere, Las sociedades de socorros mutuos en Mallorca durante el siglo XIX (1836-1900), en I Encuentro sobre la historia de las sociedades de socorros mutuos en España siglos XIX-XX, Madrid 1991; FULLANA, Pere-MARIMON, Antoni, Historia del «Montepio» de Previsio de l'Arraval de Santa Catalina. Centenari 1894-1994, Palma 1994

61. Sesiones Generales I: 2 setembre 1900, el president comunicava als socis la seva elecció.

62. Junta Directiva I: maig de 1901

63. Ibid., abril de 1902

64. Cfr. Ibid., 17 juliol de 1902; gener 1903

65. Cfr. Sesiones Generales I: 9 juliol 1905

66. Ibid., setembre 1906

67. Junta Directiva I: 21 octubre 1906; Sesiones generales I: 21 octubre 1906

ca ruïna a l'entitat. El 1910, el consiliari Tomàs Mora afirmava: «Nuestro Círculo, como sociedad de socorros, no tiene nada de particular: pues hace lo que los demás» (68). Ni la peculiaritat del Cercle ni la principal finalitat no fou oferir unes condicions de previsió millors que les que ja es donaven a les restants societats mutualistes de la localitat.

B) L'estalvi

Una de les pretensions del Cercle era educar els obrers sobre l'estalvi. Francesc Rayó referia, el 1901, que els treballadors no saben estalviar. es feia eco de la necessitat d'acabar amb la usura, plaga social que s'alimenta de la sang dels pobres. Per això, proposava la creació d'una caixa d'estalvis, d'un munt de pietat i d'una cooperativa de consum (69).

D'aquest projecte únicament es dugué a terme la fundació de la Caixa Rural, el 1909. La junta general de juny de 1909 (70), proposà la fundació i convidà el franciscà Pere Joan Cerdà perquè fes una conferència sobre el funcionament d'aquestes entitats. El consiliari, Tomàs Mora, fou comissionat per redactar els estatuts (71). El mes d'agost quedà fundada la Caixa rural, com una secció del Cercle mateix (72).

5.3 Aspectes culturals

La instrucció i l'oci foren dos elements característics del Cercle, des de la seva fundació amb la lectura com element primordial, i l'escola com element de regeneració social. A més, periòdicament, s'havien de fer conferències de caràcter religiós, moral i social. Un dels motius del canvi de local social fou el d'adaptar la seu social a aquestes necessitats a mesura que la societat anava augmentant de número. Per altra banda, les funcions teatrals, primer, i el cinema, després, es convertiren en un dels passatemps més rellevants, a la vegada que s'intentà que les funcions que s'organitzaven fossin rentables per a la societat.

A) Biblioteca

La figura del bibliotecari existí des del principi, tot i que durant els primers anys s'hauria comptat amb pocs llibres. A les actes de la junta directiva no es parla mai de la compra de llibres i, si en canvi, dels exemplars que alguns socis fundadors regalaren a l'entitat (73). Eren obres bàsicament religioses (74), També, el biblio-

68. Carta de Tomàs Mora a Joan Quetglas, Inca 13 gener 1910, ADM III/117/200

69. Cfr. RAYÓ, F., Conferència ... 13

70. Sesiones Generales I: 5 juny 1909

71. Ibid., 28 juny 1909

72. Junta Directiva II: 13 agost 1909

73. Cfr. Sesiones Generales I: 2 setembre 1900

tecari s'havia d'encarregar de les subscripcions dels diaris, de tenir-ne cura en el local social i de guardar-los. Tampoc no disposem dels llistats de periòdics, amb excepció d'alguna referència al Diario de Mallorca, Mallorca Dominical i els setmanaris locals d'Inca (75).

Miquel Duran fou el bibliotecari en algunes ocasions, primer durant el bienni 1903-1904, i posteriorment substituï a Bartomeu Pallicer, que presentà la dimissió, el 1907. Aquest càrrec s'anà turnant com la resta dels de la junta directiva.

A partir de 1908, es donà una major preocupació per la biblioteca. S'adquirí un nou estant i es dedicaren els beneficis d'una funció teatral per a comprar una taula per a la lectura. El 1910, la junta directiva aprovà unes normes, proposades pel bibliotecari mossèn Miquel Llinàs, per al seu funcionament (76), fet que posà en evidència la preocupació al respecte.

B) Teatre

Des del primer moment, sembla que hi hagué un grup de socis dedicats a representar obres teatrals. El 1901, s'acordà instal·lar un escenari, perquè aquest grup de socis aficionats poguessin fer funcions (77) puntualment. La junta directiva, amb el vist i plau del consiliari, atorgava permís per fer comèdies (78), que s'havien de costejar dels fons de la societat (79). Les condicions del local social no devien esser excessivament bones, i puntualment, durant els primers anys, s'haurien representat en el teatre de la societat El Centro (80), amb l'única condició que poguessin entrar els seus socis. El 16 de gener de 1902, se decidí no representar més comèdies mentre no s'aprovés un reglament pels comedians del Cercle. Quan el Cercle trasllada (abril 1902) el local social al carrer del Palmer, era motivat, entre d'altres motius, per la necessitat de disposar d'un espai suficientment ampli pel teatre. El maig d'aquell mateix any, s'aprovà un reglament per a la companya d'actors (81).

Sobre l'estrena del teatre, en el nou local, s'hagué d'esperar per resoldre-ho el mesos d'agost i setembre de 1902 (82). El setembre es demanà activar els treballs per poder començar les funcions per la Fira d'Inca. S'aprovà pintar el teatre (83), amb la col·laboració dels senyors Rodríguez (director de la companyia), Miquel

75. El 1901, per exemple, es parla d' El Heraldo de Inca i Mallorca Dominical. El 1902, optaren pel Diario de Mallorca i rebutjaren la subscripció de La Almudaina i La Ultima Hora.

76. Junta Directiva II: 3 desembre 1910

77. Ibid., abril 1901

78. Ibid., 9 maig de 1901

79. Ibid., agost de 1901

80. Cfr. PIERAS, M.MARQUÈS, M., Temps lliure ...

81. Junta Directiva I: 1 maig de 1902

82. Ibid., 22 agost 1902

Ferragut i el pintor Bartomeu Payeras (84). Aquest darrer es comprometé (85) a tenir-lo acabat abans de la segona fira. El 23 d'octubre es suspengué l'estrena del teatre mentre no s'acabés de pintar.

El gener de 1903, es formà una junta d'accionistes del teatre (86). Es proposà que es podien fer comèdies on hi figuessin dones, sempre i quan fossin representades per homes (87). Durant el carnaval de 1903, la companyia dirigida per Rodriguez, hi representà algunes obres, que eren ressenyades per la premsa confessional (88). Al final de 1903, es proposà l'adquisició del teatre, mitjançant accions, però els socis optaren per continuar amb el mateix sistema anterior, és a dir, pagar-lo amb els productes adquirits de les representacions (89).

El 1904, es nomenà una nova comissió de teatre composta per Miquel Duran i Bartomeu Bestard (90). Durant els primers mesos de 1904 es representaren: La Resurrecció, Els estudiants del dia, Camino de Portugal (91).

Durant l'any hi havia dues temporades de teatre, la primera durant el carnaval i la segona durant les fires de la localitat. A la primera de 1905, es representaren, Lo allotjat i Las piezas Los asistentes, Parada y Fonda (92), Aprobados y suspensos, El puñal del godó, Lo allotjat (93).

El teatre sembla que era gestionat directament pel director de la companyia. Per aquest motiu, la junta directiva havia de gestionar amb ells les representacions que s'havien de fer en benefici de la societat (94). El 1906, altra vegada, la directiva intentà donar un nou impuls al teatre, per tal de fer-lo més rentable per a la societat. Per això, proposà que els socis hi participassin amb accions i que el Cercle en fos totalment propietari. La proposta d'instal·lar el nou teatre fou acceptada per la junta general d'octubre de 1906 (95). El 4 de novembre s'aprovaren les noves condicions, en què passava a dependre totalment del Cercle. Però, durant la primera meitat de 1907, no fou possible dur endavant aquell, i es proposà atorgar-lo a una empresa perquè el construís. El president, Bartomeu Bestard, i el secretari, José González, es convertiren en els nous empresaris del teatre, tal i com es donà a conèixer en la junta general de 23 de juny de 1907. Els nous empresaris donaren la primera funció el 24 de novembre de 1907. Aquest sistema durà qua-

83. Ibid., 9 octubre 1902

84. Cfr. Bartomeu Payeras Tortella (Inca 1870-Palma 1948). Tenia una acadèmia de dibuix a Inca (1900-1915), posteriorment es dedicà a la fotografia. GEM 13,25

85. Junta Directiva I: 10 octubre 1902

86. Ibid., 29 gener 1902

87. Ibid., 29 gener 1903

88. Diario de Mallorca 23 febrero 1903

89. Sesiones Generales I: 19 novembre 1903

90. Junta Directiva I: setembre de 1904

91. Diario de Mallorca 9 abril 1904

92. Diario de Mallorca 22 febrero 1905

93. Diario de Mallorca 24 octubre 1905

94. Sesiones Generales I: 11 febrero 1906

95. Junta Directiva I: 27 octubre 1906; Sesiones generales I: 28 octubre 1906, s'informà als socis.

tre anys, fins que el 1910, Bartomeu Bestard renuncia als seus drets com emprensari del mateix. Les actes de la junta directiva de 22 de maig de 1910, ho reflectiren així: «Se dio cuenta de que D. Bartolomé Bestard empresario del teatro en vista de que no podia continuar explotándolo trataba de renunciar a favor de la sociedad todos los derechos que como tal empresario sobre el tuviese. A cambio de lo cual, propuso que el Círculo pagase al dicho Bestard las sillas por este adquiridas para el teatro al precio que estimasen conveniente dos peritos nombrados uno por cada parte como así se acordó» (96).

Un dels greus entrebancs del teatre del Cercle, a més de la impossibilitat d'oferir millors representacions que els demés teatres de la localitat, fou l'inici del cinema a Inca. El 1904, s'havia instal·lat un cinematògraf en el teatre del Centro (97). Uns anys més tard, el Cercle llogà la planta baixa del seu local social per a funcions de cinema, a cinc pessetes cada nit que es donés funció. A més, la junta disposà poder fer ús de la sala, sempre que hagués d'organitzar alguna funció.

C) Vetllades literàries i musicals

Les vetllades literàries sovint es realitzaren amb motiu de la festa dels patrons o altres moments rellevants de la vida social i cultural de la societat. Generalment, estaven organitzades per Miquel Duran, i compta amb la col·laboració d'escriptors amb els quals devia mantenir una bona amistat. Així, hi participaren en diverses ocasions, Miquel Costa i Llobera, Miquel Ferrà, Mulet, Antoni Maria Penya, a més dels inquers Francesc Rayó i Bernardí Font (98). Tot i que no comptem amb una informació exhaustiva al respecte hem pogut ressenyar sis vetllades durant el primer decenni de l'entitat (99). Sabem que intervingueren, en una conferència, Francesc Rayó i Pere J. Serra, ambdós en dues ocasions (100). Aquestes conferències feien referència a la finalitat social dels cercles, l'educació popular, la història de la classe obrera i el socialisme. Sembla clar que, amb això, es pretenia formar als obrers amb respostes concretes davant els problemes socials i tensionals que es produïen a la localitat. Aquestes conferències posen de relleu que el cercle no pretenia únicament oferir literatura d'oci i de tertúlia, sinó també de compromís.

Entre d'altres de les seves activitats, l'entitat acordà, el 1905, concedir un premi al Certamen Literari que l'Ajuntament d'Inca organitzà, el mes de desembre de 1905 (101). Organitzà, també, algunes vetllades musicals, com ara la de juny de 1902, en què hi participà el músic Calatayud (102).

96. Junta Directiva II: 22 mayo 1910

97. Cfr. Diario de Mallorca 13 juliol 1904

98. Cfr. Diario de Mallorca 18 febrer 1901, 16 maig 1905, 20 març 1907

99. Octubre 1900, gener 1901, novembre 1901, setembre 1902, desembre 1906, març 1907

100. Junta Directiva I: 14 novembre 1901; Diario de Mallorca 18 febrer 1901 i 23 novembre 1904

101. Junta Directiva I: 16 setembre 1905

102. Ibid., 5 juny 1902, 15 juny 1902

A més, des de la fundació, la societat s'havia proposat organitzar conferències dominicals, de caràcter religiós o social. Coneixem el nom d'alguns conferenciants, com ara el professor Miquel Riutort (conferència sobre educació) (103) o el missioner Pare Perelló que, amb motiu de trobar-se a Inca la quaresma de 1901, fa algunes conferències en el Cercle (104). Se n'haurien organitzat d'altres en anys successius però desconeixem els protagonistes. En canvi, hi hagué, també, una sèrie de conferències de caràcter social i econòmic que foren fetes per Joaquim Domenech (1901) (105), Miquel Riutort (1901) (106), Andreu Pont i Llodrà (1903) (107), Pere J. Serra (1901 i 1904) (108), Francesc Rayó (1901, 1904 i 1907) (109), Francesc de Paula Massanet (1905) (110), el jesuïta Antoni Vicent (1905) (111) i el caputxí Pare Barbens (1910) (112).

D) Escoles

El desembre de 1900, s'acordà obrir una escola (113), per adults. Així, es faria Doctrina Cristiana (Consiliari), dibuix (Ferragut, Payeras (114)) i ensenyar a llegir i escriure. Per als materials se serviria de l'Escola de Sant Josep (115). La quota seria de 0'40 pessetes mensuals per als fills dels socis. Aquest tipus d'escola nocturna fou molt corrent en aquestes societats catòliques de caràcter confessional (116).

Malgrat la pretensió del Cercle mateix, l'oferta de l'ensenyament confessional del Cercle, s'havia de comptabilitzar amb l'Acadèmia de Miquel Riutort, el col·legi de Santa Maria la Major i el Col·legi de Santo Tomàs d'Aquino. Però, mentre que aquestes ofertes anaven dirigides al jovent, el Cercle intentà millorar la instrucció dels sectors obrers i pagesos adults. Però, els inicis de l'escola foren complicats. El gener de 1901, Francesc Beltran, sots-secretari queda encarregat de les escoles nocturnes (117). S'intentà millorar el número de matriculats i la qualitat de l'ensenyament (118). També el 1901, es proposaren escoles de solfeig, que faria el Sr. Josep Rotger, pels socis que ho costejassin ells mateixos (119).

103. El Heraldo de Inca 22 novembre 1900

104. Junta Directiva I: 24 febrer 1901, 3 març 1901

105. El Heraldo de Inca 7 febrer 1901

106. Ibid., 21 març 1901

107. Diario de Mallorca 2 maig 1903

108. Ibid., 18 febrer 1901, 23 novembre 1904

109. Junta Directiva I: 14 novembre 1901; Diario de Mallorca 6 juny 1904, 20 març 1907

110. Diario de Mallorca 16 maig 1905

111. Ibid., 29 agost 1905

112. Junta Directiva II: 28 novembre 1909

113. Junta Directiva I: 23 diciembre 1900: per al manteniment una subscripció entre els socis.

114. Sobre Bartomeu Payeras: Vegeu GEM; Vocal del COC maig de 1900, juliol 1900

115. Aquestes escoles existirien a Inca. Informació?

116. Cfr. FULLANA, Pere, El Moviment ... 500 ss

117. Junta Directiva I: 15 gener 1901

118. Ibid., 24 octubre de 1901; 31 octubre de 1901

119. Ibid., 28 novembre de 1901

La manca d'alumnes i la rentabilitat de l'escola era uns dels problemes principals, per això, l'octubre de 1902 es proposà tancar l'escola mentre no tingués 20 alumnes com a mínim. L'octubre de 1903, es va acordar obrir l'escola amb la condició que ho demanassin una dotzena d'alumnes (120). Sembla, que mentre l'escola estigués en mans de Francesc Beltran la seva rellevància hauria estat mínima. Per això, la junta directiva decidí cessar-lo, i Francesc Rayó i Tomàs Mora es feren càrrec de l'escola. Per altra banda, el president es feu càrrec de la de dibuix per extingir els deutes de la societat (121). A partir d'aquell any s'inicià la millora de la qualitat i anà augmentant el nombre d'alumnes.

Matriculats 1904-1910, segons dades de la junta directiva

1903: 19
 1904: 43
 1905: 63
 1906: 96
 1907: 109
 1908: 103
 1910: 78 (122)

Tomàs Mora se sentia orgullós, el 1910, de la tasca educativa del Cercle i ho manifestava així: «Lo que llama la atención es la escuela nocturna a que asisten, o mejor dicho, están matriculados más de cien alumnos (el curso anterior fueron 107) en el presente sólo hay 90; pero aumentará durante la cuaresma, como sucede de todos los años. Estos alumnos son instruidos por cuatro sacerdotes (asiduos) y varios seglares (123)».

EPÍLEG

Tal vegada una de les reflexions més profundes que es pogueren fer, entorn al Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca, fou la seva incidència social, econòmica i religiosa en la ciutat. És clar que la societat intentà esser un element de preservació social per plantar cara al socialisme local; però, a la vegada, s'hauria convertit en un element de cohesió social de les forces conservadores i dels sectors obrers afins a la seva actuació. Existí un obrerisme de dretes que es mobilitzà al voltant d'un caciquisme polític i ideològic ben manifest. Un dels problemes que hauríem de continuar estudiant són les divergències entre els sectors catòlics mateixos, excessivament desestructurats i amb unes fissures que s'intueixen a mesura que hom aprofundeix en l'estudi d'una entitat com aquesta.

120. Ibid., 10 octubre 1903

121. Sesiones Generales I: 2 octubre 1904

122. Sesiones Generales I: 8 enero 1905; 13 enero 1907; 12 enero 1908; 10 enero 1909; 8 enero 1911

123. Tomàs Mora a Joan Quetglas 13 gener 1910, ADM III/117/200.